

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

נזירים ונזירות בא"י הביזנטית - מקורות וארכאולוגיה - 43882

תאריך עדכון אחרון 19-10-2013

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: מוסמך

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: ארכאולוגיה והמזרח הקרוב הקדום

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 2

סמסטר: סמסטר א'

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: הר הצופים

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ' יוסף פטריך

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: patrichj@mscc.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ד, 12:15-13:00

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס יתחקה אחר התפתחות תופעת הנזירות בארץ ישראל והתפתחותה למן ראשיתה במאה הרביעית ועד הכיבוש המוסלמי של הארץ, תוך שילוב בין בחינת המקורות הקדומים למימצא הארכיאולוגי. בין הנושאים שיידונו: תופעת ההתנזרות הקדם נוצרית, מרכזי נזירות אחרים: מצרים, סוריה, אסיה הקטנה. תחילת הנזירות בארץ ישראל, ייסוד המנזרים הראשונים; טיפוסים שונים של מנזרים ושל חיי קהילה; מעורבות נזירי ארץ ישראל בחיי הקהילה; תפוצת המנזרים ועוד.

מטרות הקורס:

הקניית ידע; קריאה וניתוח של המקורות הרלבנטיים והבנה מעמיקה של המימצא הארכיאולוגי על הרקע הרחב של תופעת הנזירות במזרח של האימפריה הביזנטית

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:
הגשת דוחות קריאה ועמידה בבחינה

דרישות נוכחות (%) :

85

שיטת ההוראה בקורס: פרונטלית

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

1. רקע היסטורי, רקע גיאוגרפי ותולדות המחקר; המקורות לחקר הנושא.
2. התנזרות בישראל: הריכבים, האיסיים, התיראפויטים במצרים; "נזיר" במקורות חז"ל; בעמים: כהני סראפס, מניכאיות, גנוסים, ניאופלטוניזם.
3. מרכזי הנזירות והשיטות הנזיריות במצרים, סוריה ואסיה הקטנה.
4. התחלות ראשונות: חריטון ונזירות מדבר יהודה.
5. התחלות ראשונות: הילריון ונזירות עזה.
6. אפיפניוס; הירונימוס ורופינוס; המרכזים הלאטיניים בבית לחם ובהר ציון.
7. מנזרי מדבר יהודה בהנהגת אבתימיוס
8. בהנהגת סבאס ותיאודוסיוס; מנזרי סבאס ותלמידיו.
9. גרסימוס ומנזרי הירדן; כוזיבא והתאים.
10. המנזרים למרכיביהם; חיי היום-יום של הנזירים.
11. מנזרי העיר ונזיריהם: מנזרי ירושלים וסביבתה; יוונים, לאטינים, סורים, ארמנים וגיאורגים.
12. מנזרי הגליל ואזור בית שאן; מנזרי השומרון – מצודות שהפכו למנזרים.
13. נזירות כפרית; מעורבות נזירי ארץ ישראל בחיי הקהילה;
14. הנזיר כאיש קדוש.
15. השפעת הכיבוש המוסלמי.

חומר חובה לקריאה:

ספרים

י' פטריך, נזירות מדבר יהודה בתקופה הביזנטית, יד יצחק בן צבי, ירושלים 1995.

י' הירשפלד, המדבר של העיר הקדושה, יד יצחק בן צבי, ירושלים 2002.

ל' דיסגני, קירילוס מסקיתופוליס: חיי נזירים במדבר יהודה, ירושלים תשס"ה.

מאמרים

י' הירשפלד, "מנזרי מדבר יהודה בתקופה הביזנטית", קדמוניות כב, חוברת 87-88, תשמ"ט, עמ' 87-58.

י' פטריך, "מנזרים", האנציקלופדיה החדשה לחפירות ארכיאולוגיות בארץ ישראל, ג', 1990, עמ' 952-955.

מ' אביעם, שרידי כנסיות ומנזרים בגליל המערבי", קדמוניות 109 (תשנ"ה), עמ' 47-59.

ע' שיאון, "נזירות מדבר הירדן", קדמוניות 111 (תשנ"ו), עמ' 25-32.

ביטון-אשקלוני, ברוריה, נזירות עזה בתקופה הביזנטית, קתדרה 96 (תש"ס-2000), עמ' 69-110.

י' הירשפלד, , דיר קלעה ומנזרי מערב השומרון, וזאת ליהודה, ירושלים תשס"ג-2003, עמ' 209-249.

י' אשכנזי, ומ' אביעם, חורבת בתה, כפר ומנזרו: לדמותו של מרחב כפרי נוצרי בארץ-ישראל בשלהי העת העתיקה, קתדרה 147 (תשע"ג-2013), עמ' 7-32.

נזירות סיני

י' צפירי, "מנזר סנטה קתרינה", בתוך: ז' משל, דרום סיני - נופים וטיולים, ירושלים 1971, עמ' 79-68, 235-222.

ע' דהרי, נזירות סיני בתקופה הביזנטית לאור החפירות הארכיאולוגיות, בתוך: א' לכיש וז' משל (עורכים), מחקרי דרום סיני 1967-1982, תל אביב 1982, עמ' 36-47.

Chitty D., *The Desert a City*, London 1966.

Figueras, Pau, *Monks and monasteries in the Negev Desert*, *Liber Annuus* 45 (1995), pp. 401-450.

Hirschfeld Y., *The Monastery at Khirbet ed-Deir*, [Qedem 38], Jerusalem 1999.

Hirschfeld Y., "The Monasteries of Gaza: An Archaeological Review," *Christian Gaza in Late Antiquity* (edited by B. Bitton-Ashkelony and A. Kofsky), Leiden 2004, 61-88.

B. Bitton-Ashkelony and A. Kofsky, "Daily Life," in: B. Bitton-Ashkelony and A. Kofsky, *The Monastic School of Gaza*, Leiden 2004, 183-196.

Hirschfeld, Yizhar, *The monasteries of Palestine in the Byzantine Period*, in: O. Limor and G. Stroumsa (eds.), *Christians and Christianity in the Holy Land from the Origins to the Latin Kingdom*, Jerusalem 2006, pp. 401-419.

Bitton Ashkelony, Brouria, *Monasticism in the Holy Land*. In: O. Limor and G. Stroumsa (eds.), *Christians and Christianity in the Holy Land from the origins to the Latin Kingdom*, Jerusalem 2006, pp. 257-291.

Magen Y., *Late Roman Fortresses and Towers in Southern Samaria and Northern Judea* (Kh. El-Kilya, Kh. Deir Sam'an, Deir Qal'a), in: idem., *Judea and Samaria. Researches and Discoveries* [Judea and Samaria Publications 6], 2008, pp. 177-195; 210.

Taxel, I. *Khirbet es-Suyyagh. A Byzantine Monastery in the Judaeian Shephelah*, [Salvage Excavation Reports 6], Tel Aviv 2009. (Rural monasteries: pp. 194-198).

הנזיר בחברה הסובבת

Brown P., "The Rise and the Function of the Holy Man in Late Antiquity", *JRS* 61 (1971), 80-101. (Reprinted in: Idem., *Society and the Holy in Late Antiquity*, Berkeley and Los Angeles 1982, pp. 103-152).

Di Segni L., *Monk and Society: the Case of Palestine*, in J. Patrich (ed.), *The Sabaite Heritage in the Orthodox Church from the Fifth Century to the Present: Monastic life, Liturgy, Theology, Literature, Art, Archaeology*, Louvain, 2001 (*Orientalia Lovaniensia Analecta*), pp. 31-36.

חומר לקריאה נוספת:

ראו באתר הקורס ב-MOODLE

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי :

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 85 %

הרצאה 0 %

השתתפות 8 %

הגשת עבודה 0 %

הגשת תרגילים 7 %

הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות: